HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

שעושה אותו גלל. מרבה לו זבל ושורף את הזרעים שמזרעו בו: **מתני׳** את הגבלות ואת הקברות ואת הבורסקי מן העיר חמשים אמה [3]אין עושין בורסקי אלא למזרח העיר רבי עקיבא אומר לכל רוח הוא עושה חוץ ממערבה ומרחיק חמשים אמה [6]ומרחיקין את המשרה מן הירק ואת הכרישין מן הבצלים ואת החרדל מן הדבורים [3]ורבי יוסי מתיר בחרדל. **גמ׳** איבעיא להו ר׳ עקיבא היכי קאמר לכל רוח הוא עושה וסומך חוץ ממערבה דמרחיק ג׳ אמה ועושה או דלמא לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים אמה חוץ ממערבה דאינו עושה כלל ת״ש דתניא ר״ע אומר לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים אמה חוץ ממערבה דאינו עושה כל עיקר מפני שהיא תדירא א״ל רבא לרב נחמן מאי תדירא אילימא תדירא ברוחות והא [3]אמר רב חנן בר אבא אמר רב ד׳ רוחות מנשבות בכל יום ורוח צפונית עם כולן שאילמלא כן אין העולם מתקיים אפילו שעה אחת ורוח דרומית קשה מכולן ואילמלא בן נץ שמעמידה מחרבת את העולם שנאמר [1]המבינתך יאבר נץ יפרוש כנפיו לתימן אלא מאי תדירא תדירא בשכינה דאריב״ל בואו ונחזיק טובה לאבותינו [6] שהודיעו מקום תפלה דכתיב [2]וצבא השמים לך משתחוים מתקיף לה רב אחא בר יעקב ודלמא כעבד שנוטל פרס מרבו וחוזר לאחוריו [6] ומשתחוה קשיא ורבי אושעיא סבר שכינה בכל מקום דאמר רבי אושעיא מאי דכתיב [2]אתה הוא ה׳ לבדך אתה עשית את השמים וגו׳ שלוחיך לא כשלוחי בשר ודם שלוחי בשר ודם ממקום שמשתלחים לשם מחזירים שליחותן אבל שלוחיך למקום שמשתלחין [3]משם מחזירין שליחותן שנאמר [3]התשלה ברקים וילכו ויאמרו לך הננו יבואו ויאמרו לא נאמר אלא וילכו ויאמרו מלמד שהשכינה בכל מקום ואף רבי ישמעאל סבר שכינה בכל מקום דתנא דבי רבי ישמעאל מנין ששכינה בכל מקום שנאמר [4]הנה המלאך הדובר בי יוצא ומלאך אחר יוצא לקראתו אחריו לא נאמר אלא לקראתו מלמד ששכינה בכל מקום ואף רב ששת סבר שכינה בכל מקום דא״ל רב ששת לשמעיה לכל רוחתא אוקמן לבר ממזרח ולאו משום דלית ביה שכינה אלא [7]משום דמורו בה מיני ורבי אבהו אמר שכינה במערב דא״ר אבהו מאי אוריה אויר יה אמר רב יהודה [3] מאי דכתיב [5]יערוף כמטר לקחי זו רוח מערבית שבאה [7]מערפו של עולם תזל כטל אמרתי זו רוח צפונית שמזלת את הזהב וכן הוא אומר [6]הזלים זהב מכים כשעירים עלי דשא זו רוח מזרחית שמסערת את כל העולם כשעיר [5]וכרביבים עלי עשב זו רוח דרומית שהיא מעלה רביבים ומגדלת עשבים תניא ר״א אומר עולם לאכסדרה

שעושה אותו גלל: **מתני׳** [א]מרחיקין את הגבלות ואת הקברות ואת הבורסקי מן העיר חמשים אמה [3]אין עושין בורסקי אלא למזרח העיר רבי עקיבא אומר לכל רוח הוא עושה חוץ ממערבה ומרחיק חמשים אמה [6]ומרחיקין את המשרה מן הירק ואת הכרישין מן הבצלים ואת החרדל מן הדבורים [3]ורבי יוסי מתיר בחרדל. **גמ׳** איבעיא להו ר׳ עקיבא היכי קאמר לכל רוח הוא עושה וסומך חוץ ממערבה דמרחיק ג׳ אמה ועושה או דלמא לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים אמה חוץ ממערבה דאינו עושה כלל ת״ש דתניא ר״ע אומר לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים אמה חוץ ממערבה דאינו עושה כל עיקר מפני שהיא תדירא א״ל רבא לרב נחמן מאי תדירא אילימא תדירא ברוחות והא [3]אמר רב חנן בר אבא אמר רב ד׳ רוחות מנשבות בכל יום ורוח צפונית עם כולן שאילמלא כן אין העולם מתקיים אפילו שעה אחת ורוח דרומית קשה מכולן ואילמלא בן נץ שמעמידה מחרבת את העולם שנאמר [1]המבינתך יאבר נץ יפרוש כנפיו לתימן אלא מאי תדירא תדירא בשכינה דאריב״ל בואו ונחזיק טובה לאבותינו [6] שהודיעו מקום תפלה דכתיב [2]וצבא השמים לך משתחוים מתקיף לה רב אחא בר יעקב ודלמא כעבד שנוטל פרס מרבו וחוזר לאחוריו [6] ומשתחוה קשיא ורבי אושעיא סבר שכינה בכל מקום דאמר רבי אושעיא מאי דכתיב [2]אתה הוא ה׳ לבדך אתה עשית את השמים וגו׳ שלוחיך לא כשלוחי בשר ודם שלוחי בשר ודם ממקום שמשתלחים לשם מחזירים שליחותן אבל שלוחיך למקום שמשתלחין [3]משם מחזירין שליחותן שנאמר [3]התשלה ברקים וילכו ויאמרו לך הננו יבואו ויאמרו לא נאמר אלא וילכו ויאמרו מלמד שהשכינה בכל מקום ואף רבי ישמעאל סבר שכינה בכל מקום דתנא דבי רבי ישמעאל מנין ששכינה בכל מקום שנאמר [4]הנה המלאך הדובר בי יוצא ומלאך אחר יוצא לקראתו אחריו לא נאמר אלא לקראתו מלמד ששכינה בכל מקום ואף רב ששת סבר שכינה בכל מקום דא״ל רב ששת לשמעיה לכל רוחתא אוקמן לבר ממזרח ולאו משום דלית ביה שכינה אלא [7]משום דמורו בה מיני ורבי אבהו אמר שכינה במערב דא״ר אבהו מאי אוריה אויר יה אמר רב יהודה [3] מאי דכתיב [5]יערוף כמטר לקחי זו רוח מערבית שבאה [7]מערפו של עולם תזל כטל אמרתי זו רוח צפונית שמזלת את הזהב וכן הוא אומר [6]הזלים זהב מכים כשעירים עלי דשא זו רוח מזרחית שמסערת את כל העולם כשעיר [5]וכרביבים עלי עשב זו רוח דרומית שהיא מעלה רביבים ומגדלת עשבים תניא ר״א אומר עולם לאכסדרה

שעושה אותו גלל. מאי״ג דגלל משניה הקרקע כשהיא כולה גלל זמיק: **אין** עושין בורסקי **אלא** למזרח העיר. משום דרוח מערבי שהוא קשה ירחיק ויוליך הריח מן העיר כדאמרי׳ (ברכות מ.) היאך למזרח גרנו דמו בראשו מפני שרוח מערבית מביא הקש בחוטמו: **מפני** שהיא תדירה. לא גרסי׳ מ״ע דמן הברייתא היא דהכי איתא בתוספתא (פ״א ע״ב): **וצבא** השמים לך משתחוים. ולא״ת בלילה נמי במזרח משתחוים וי״ל דאין לנו ללמוד אלא ממה שאנו רואין ול״ת ואמאי לא נדע מקום תפלה מבית המקדש שהיתה שם שכינה במערב וי״ל דמשם אין ללמוד דאע״ג דשכינה בכל מקום אי אפשר להשיש אדון וכפורת אלא בלא אחד וריבא״ל אומר דמשם אין ללמוד דשכינה במערב דנהי דבית קדשי הקדשים היה במערב המקדש מ״מ הארון שהשכינה שם כדכתיב (שמות כה) ונועדתי לך שם היה במזרח בית קדשי הקדשים[ו] : **לכל** רוחתא אוקמן. כל הני אמורא׳ לית להו הא דתניא בברכות (דף נ.) שהיה אדם להתפלל נגד ירושלים משום דכתיב והתפללו אליך דרך ארצם אלא סברי כר׳ ישמעאל דאמר (פ) בכ״מ שכינה ומאן דאמר שכינה במערב סבר כר״ע דאמר מפני שהיא תדירה ור׳ חנינא דשמעתין דאמר כגון אתון דיתבון לצפונא דארעא דישראל אדרימו סבר לה כברייתא דברכות:

אוריה. לשון שפ״ה דאוריה מערב נראה לר״ת [פ] ולר״ח עיקר[ח] :

רוח מערבית שבא מערפו של עולם. כדפי׳ בקונט׳ מאחורו של עולם דמערב קרוי אחור דכתיב אחור וקדם צרתני ודרשינן [בחגיגה] (דף יב.) לענין מזרח ומערב וכתיב נמי ארם מקדם ופלשתים מאחור (ישעיה ט) וקרי נמי דרום ימין ולפון שמאל כדאמרי׳ בשמעתין והיינו משום דשכינה במערב ופני השכינה למזרח לכך קרוי מערב אחור ומזרח קדם ודרום ימין ולפון שמאל ומ״ד שכינה בכל מקום ל״ל דהאי דקרי מזרח קדם ומערב אחור ודרום ימין ולפון שמאל משום שכינה בבית המקדש שהיה במערב ופני השכינה כלפי ישראל שהיו במזרח ומשתחוים שם: **הגה״ה** ורבינו יצחק בר יהודה פירש דכשעמד אדם הראשון כשנברא היו פניו למזרח ואין נראה שהיה ערפו כלפי השכינה ומאן דאמר שכינה במערב. ע״כ הגה״ה: **רוח** מזרחית שמסערת כל העולם כולו. והא דמשמע במתניתין שהיא נוחה מכל הרוחות היינו כשהיא באה כדרכה אבל כשבאה לפורענות היא מסערת [פ] כדפי׳ הקונט׳ במתניתין: וממזרים

פב א ב מיי׳ פ״י מהל׳ שכנים הל׳ ג סמג עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ קנה שעיף כג:

פג ג מיי׳ שם הלכה ה׳ סמג שם טוש״ע שם שעיף לא:

פד ד טוש״ע א״ח סי׳ לד שעיף ג כהגה״ס:

גליון הש״ם

גמרא ומשתחוה קשיא. עי׳ סנהדרין דף לא ע״ב: **תוס׳** ד״ה אוריה כו׳ ולר״ח עיקר. עי׳ קדושין דף יב ע״ב תוס׳ ד״ה והאמר: **שם** ד״ה רוח מזרחית. כדפי׳ הקונטרס בתמני׳ לל״ל בכ״י תנקוק א׳ מ׳:

רבינו גרשום

פיסקא בורסקי. מקום שמעבדין בו העורות ומסריח: אלא למזרח העיר. מפני שרוח מערבי שהיא תדירא מנשבת בו ודוחה הסריחה שאינה באה לעיר: חוץ ממערבה. שהיא תדירא ודוחה את הסריחה לעיר (ח) מש״ה אין עושין: שאלמלא כן. שרוח צפונית מבלבלתן אין העולם מתקיים: יפרוש כנפיו לתימן. משום דמעמידה לאותו רוח תדיר: בתפלה. שהשכינ׳ במערב ומש״ה צריך להרחיק משם: לך משתחוים. [צבא] השמים היינו השמש והירח כשיוצאים במזרח לך משתחוים למערב ושם צריך להחזיר בשעת תפלה: ראימא. שהשכינה במזרח ודקאמר לך משתחוים עושים כעבד שנוטל פרס מרבו ומשתחוה וחוזר לאחוריו. כך בשעה שיוצאין ממזרח חוזרין פניהם לשכינה במזרח ומשתחוים ושוב יוצאין וחוזרין. קשיא: לבדך משליחותך ומשנה מבשר ודם: ויאמרו לך הננו. בכ״מ שהן. [מלמד] שהשכינה בכל מקום: והנה המלאך הדובר בי יוצא מאת השכינה ומלאך אחר יוצא לקראתו. מן צד אחר יוצא ולפני שכינה: דמודי בה מיני. שמשתחוין לצבא השמים היוצאין מן המזרח: אוריה. קורין בלשונן לרוח מערבי: יערוף כמטר לקחי. זה העוסק בתורה לשמה ומרכין אזניו לשמוע לקחי עושה טובה לעולם כמטר זה שבא מן מערב: שבאה מערפו של עולם. מרוח מערבי ערפו של שכינה הוא. דכתיב צפון וימין אתה בראתם דמשמע דימינו של שכינה בדרום ושמאלו לצד צפון ופניו למזרח וערפו למערב אלמא דשכינה במערב: ותזל כטל אמרתי. היינו שמזלזל תורה שעוסק שלא לשמה מביא רעה לעולם כדרוח צפוני שמנשב ומביא רעה לעולם: עד שמזלת את הזהב. שנותנין בני אדם כספם וזהבם בזול בשביל התבואה: כשעירים עלי דשא. זהו העוסק בתורה שלא לשמה: כשעירים. כשד: וכל העוסק בתורה לשמה מביא טובה לעולם כרביבים הללו שיורדין בנחת:

ח) נראה דל״ל מצו״ר אין עושין כל עיקר.

עין משפט נר מצוה

ח) לעיל יח., ב) גיטין לא:, ג) נ״לקוטו וכע״ר איתא שם], ד) [עי׳ בערוך ערך שכתב כשם רבינו גרשום פירוש נכון על זה], ה) [בתריה רש״ס], ו) כס״ל: תלמידי יש״ו, ז) [עי׳ תי״ט דסכל סוף מ״ט ומ״ש עוד ביומא פ״ה מ״ג ע״ש], ח) וכ״פ הערוך ערך אפתנא עי׳ תוס׳ גיטין לא: ד״ה שדיא נשיב,

תורה אור השלם

1 הֲמִבִּינָתְךָ יֵאָבֵד נֵץ יִפְרֹשׂ כְּנָפָיו לְתֵימָן: איוב לט כו

2 אַתָּה הוּא יְיָ לְבַדֶּךָ אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל צְבָאָם הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיַּמִּים וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים: נחמיה ט ו

3 הֲתִשַּׁלַּח בְּרָקִים וְיֵלְכוּ וְיֹאמְרוּ לְךָ הִנֵּנוּ:

איוב לח לה

4 וְהִנֵּה הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי יֹצֵא וּמַלְאָךְ אַחֵר יֹצֵא לִקְרָאתוֹ: זכריה ב ז

5 יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי תִּזַּל כַּטַּל אִמְרָתִי כִּשְׂעִירִים עֲלֵי דֶשֶׁא וְכַרְבִיבִים עֲלֵי עֵשֶׂב:

דברים לב ב

6 הַזָּלִים זָהָב מִכִּיס וְכֶסֶף בַּקֹּנָה יִשְׁקֹלוּ יִשְׂכְּרוּ צוֹרֵף וְיַעֲשֵׂהוּ אֵל יִסְגְּדוּ אַף יִשְׁתַּחֲוּ: ישעיהו מו ו

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ שהודיענו מקום תפלה: (ב) שם אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב ועיקר: (ג) רש״י ד״ה אלא וכו׳ קשה תמיד אא״כ: (ד) ד״ה והנה המלאך וכו׳ שחזר בו המקום מליתן בה מדה: (ה) תוס׳ ד״ה לכל וכו׳ דאמר שכינה בכ״מ ומאן דאמר:

מוסף רש״י

ומרחיקין את המשרה. מיס שטוין בו את הפשתן, מן היריק. שלמיי מאכל, כרוב ושומין וכרישין (לעיל יח.). **ואת הכרישין.** כרתי, פורי״ש (שם). **ואת החרדל** מן **הדבורים.** שאוכלין את המרדל ומפזר את פיהם ואוכלות את דבשלהן (שם). **ד׳ רוחות מנשבות בכל יום.** מזרחית בנקר ורוח דרומית במלי היום ומערבית בתחלת הלילה ולפומיא דמלי לילה, כמהלך תמה שמהלכת ממזרח לדרום ומדרום למערב וממערב לצפון (סנהדרין סז.) שם שעות ראשונות של יום מנשבת רוח מזרחית מהלוך החמה ושם אחרונות רוח דרומית ובתחלת הלילה רוח מערבית ובמלות הלילה רוח לפומיא (ברכות ג.). **ורוח צפונית.** נוחה היא לא תמה ולא נוגעת וממתקת את שאר הרוחות (גיטין לא:).